خیلی سبز!

ماجرای بیست تاریخ ۳

بر اساس سبک جدید امتحانات نهایی

۶۰٪ نمره پذیرش دانشگاه

ویژه ارتقاء معدل

پایه دوازدهم

مبین غلامی‌نژاد ـ حبیبه محبی ـ آمنه سحرخیزپورشیرازی

درسنامه | سؤال‌های امتحانی با پاسخ تشریحی | امتحان نهایی

- بیش از ۸۵۰ سؤال امتحانی برگرفته از کتاب درسی، امتحان‌های نهایی و تألیفی به همراه پاسخنامه تشریحی
- بیش از ۱۴۵ سؤال برای پیش‌بینی سؤال‌های دشوار احتمالی در امتحان نهایی
- درسنامه‌های دسته‌بندی شده، همراه با نمودارها و جداول کاربردی برای بهتر به خاطر سپردن مطالب
- پاسخ به همه پرسش‌های نمونه کتاب درسی
- امتحان‌های نوبت اول و دوم
- به همراه یک جلد ضمیمه رایگان شامل «مرور به سبک عبارت‌های درست ـ نادرست»

Jet Questions

سؤال‌های پیشرو برای بیست گرفتن

معمولاً وقتی بارون میاد هر کی یه حالی می‌شه! یکی طبع شاعرانش گل می‌کنه، یکی دلش می‌گیره و یکی ذوق می‌کنه و می‌زنه زیر آواز و ...

ولی من یکی از باحال‌ترین خاطراتم رو با یکی از دوستان از هوای بارونی دارم.

یه روز که با این رفیق‌جان بیرون بودیم، بارون خوبی شروع به باریدن کرد، منم کلی خوشحال که به‌به عجب هوایی، حال می‌ده الان فلان‌جا باشی و یه کتاب خوب جلوت باشه و یه موزیک خوب و ... که رفیقم بلند گفت نوش جونت «اَپوش جان»!!!

من گفتم جانم!؟ گفت با تو نبودم با اَپوش بودم! گفتم کی‌کی؟

گفت می‌دونی جریان این بارون و رعدوبرق و این صداها تو عالم اسطوره‌شناسی یعنی چی؟

گفت داستان از این قراره که تیشْتَر که ایزد بارون بود با اَپوش دیو خشکسالی وارد جنگ می‌شه. اول اَپوش، تیشتر رو شکست می‌ده و تیشترم به اهورامزدا گِله می‌کنه که چون مردم من رو دعا و ستایش نمی‌کنن، قدرت من کم شده. اهورامزدا و مردم شروع می‌کنن به ستایش و دعا برای تیشتر؛ که بعد از اون دعاها نیروی تیشتر بیشتر می‌شه و می‌تونه اَپوش رو شکست بده. وقتی اَپوش که جلوی بارون رو گرفته بود شکست می‌خوره، ابرها می‌تونن ببارن و بارون میاد ... مردم قدیم اعتقاد داشتن وقتی رعدوبرق می‌شه، در واقع نوری که دیده می‌شه، برخورد شمشیر و گرز اَپوش و تیشتره و صدای رعد، صدای نعرهٔ اَپوش که تیشتر داره بهش ضربه می‌زنه ...

خلاصه این‌که کلی کیف کردم از این داستان خفن! تا حالا به بارون از این نظر نگاه نکرده بودم و فهمیدم کلی از این اسطوره‌های خوب و باحال داریم. شاید جالب باشه که بدونین این دوست من با این‌که رتبهٔ تک‌رقمی کنکور داشت به عشق تاریخ و اسطوره‌شناسی مدرک لیسانس و فوق‌لیسانس دانشگاه سراسری رو تو رشتهٔ تاریخ گرفته.

خیلی وقت‌ها درس‌هایی مثل تاریخ مظلوم واقع می‌شن و کم‌تر بهشون اهمیت داده می‌شه، یکی از علت‌هاش می‌تونه این باشه که ما واقعاً نگاهمون به این درس محدودشده به دونستن یک سری تاریخ که مربوط به وقوع اتفاق‌های مختلفه ... .

امیدوارم شماها این دید رو عوض کنین و تاریخ واقعی رو به ماها یاد بدین و خودتون تاریخ‌ساز بشین.

جا داره در انتهای کار از مؤلف‌های خوبمون خانم سحرخیز و آقای غلامی‌نژاد تشکر کنم و هم‌چنین از خانم‌ها طاهری و قموشی و آقای احمدپور، از بچه‌های خوب واحد تألیف و مرسی از زحمات دوستان خوب واحد تولیدمون که مثل همیشه همراه و کمک ما بودند.

تقدیم به

محمـد اربـاب، که تحمل بار گران زندگی را برایم ممکن کرد.

مبین غلامی‌نژاد

تقدیم به

فرزندان ایران‌زمین که آینده‌سازان کشور عزیزمان هستند.

آمنه سحرخیز

تقدیم به

همهٔ کسانی که با عشق در کنارم هستند و ضربان قلب‌های مهربانشان گام‌هایم را در راه علم و دانش مستحکم‌تر می‌کند.

حبیبه محبی

مقدمهٔ مؤلف

به نام یزدان پاک

خوشحالم که این بار نیز با کتاب ماجرای دوازدهم در خدمت شما هستم. مایهٔ افتخار بنده خواهد بود که اگر این کتاب در مسیر هدایت تحصیلی شما دانش‌آموزان عزیز نقشی هرچند کم داشته باشد.

با توجه به این‌که درس تاریخ به صورت امتحان نهایی برگزار می‌شود و معدل دروس امتحانات نهایی نیز نقش مؤثری در قبولی کنکور ایفا می‌کند، بازبینی ویژهٔ این کتاب در دستور کار قرار گرفت.

تمرکز اصلی این کتاب بر یادگیری مفاهیم کلیدی و سپس کاربرد این مفاهیم در مواجهه با سؤالات امتحان نهایی می‌باشد. محتوای کتاب به دو بخش اصلی درس‌نامه و سؤالات تقسیم می‌شود.

در بخش درس‌نامه بیشترین تلاش مبنی بر این بوده تا متن خشک و بی‌روح کتاب تبدیل به بخشی پر از آیتم‌های متنوع شود و به شیوه‌های مختلف قسمت‌های مهم‌تر کتاب مورد تأکید قرار گیرد تا کمک فراوانی به روند حفظ‌کردن مطالب درس تاریخ صورت گیرد.

در بخش سؤالات برای ما بسیار مهم بود که تمام مطالب درس پوشش داده شود و سؤالات در قالب فرمت سؤالات امتحان نهایی آورده شود تا با یک تیر دو نشان بزنیم. اول این‌که دانش‌آموز خود را محک بزند و تسلط خود بر مطالب کتاب را بسنجد و دوم این‌که با فرمت امتحان نهایی نیز آشنا شده و با آن بیگانه نباشد. شایان ذکر است که پاسخ‌نامهٔ کاملی نیز تدارک دیده شده است تا در صورت نیاز به آن مراجعه شود.

سؤالات با علامت 🚀، سخت‌ترین سؤالات هر بخش می‌باشند. اگر کم‌تر از ۲۰ راضی نیستید، بعد از تسلط روی سؤال‌های دیگر، سراغ آن بروید.

در پایان بر خود واجب می‌دانم از تمام دست‌اندرکاران در خانهٔ دوست‌داشتنی ما (انتشارات خیلی‌سبز) تشکر کنم و امیدوارم که نقش خود را در تألیف و بازبینی این کتاب به درستی ایفا کرده باشم.

برای شما دانش‌آموزان پرتلاش و امیدوار به آینده بهترین‌ها را خواستارم.

با تشکر و تجدید تحیات

مبین غلامی‌نژاد

فهرست

درس‌ها

درس اول: تاریخ‌نگاری و منابع دورهٔ معاصر ۸
درس دوم: ایران و جهان در آستانهٔ دورهٔ معاصر ۱۴
درس سوم: سیاست و حکومت در عصر قاجار ۲۶
درس چهارم: اوضاع اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی عصر قاجار ۳۷
درس پنجم: نهضت مشروطهٔ ایران ۴۵
درس ششم: جنگ جهانی اول و ایران ۵۷
درس هفتم: ایران در دورهٔ حکومت رضاشاه ۶۶
درس هشتم: جنگ جهانی دوم و جهان پس از آن ۷۳
درس نهم: نهضت ملی‌شدن صنعت نفت ایران ۸۴
درس دهم: انقلاب اسلامی ۹۳
درس یازدهم: استقرار و تثبیت نظام جمهوری اسلامی ۱۰۳
درس دوازدهم: جنگ تحمیلی و دفاع مقدس ۱۱۱

سؤال‌های امتحانی

	سؤال	پاسخ
سؤال‌های امتحانی درس اول	۱۲	۱۱۹
سؤال‌های امتحانی درس دوم	۲۲	۱۱۹
سؤال‌های امتحانی درس سوم	۳۳	۱۲۱
سؤال‌های امتحانی درس چهارم	۴۲	۱۲۲
سؤال‌های امتحانی درس پنجم	۵۳	۱۲۴
سؤال‌های امتحانی درس ششم	۶۳	۱۲۵
سؤال‌های امتحانی درس هفتم	۷۰	۱۲۷
سؤال‌های امتحانی درس هشتم	۸۱	۱۲۸
سؤال‌های امتحانی درس نهم	۸۹	۱۳۰
سؤال‌های امتحانی درس دهم	۹۹	۱۳۲
سؤال‌های امتحانی درس یازدهم	۱۰۸	۱۳۴
سؤال‌های امتحانی درس دوازدهم	۱۱۵	۱۳۵

ضمائم

مشاورهٔ شب امتحان ۱۳۷

آزمون‌های نوبت اول و دوم

	سؤال	پاسخ
امتحان‌های نوبت اول (آزمون شمارهٔ ۱)	۱۳۹	۱۴۱
امتحان‌های نوبت اول (آزمون شمارهٔ ۲)	۱۴۲	۱۴۴
امتحان‌های نوبت دوم (آزمون شمارهٔ ۳)	۱۴۵	۱۴۷
امتحان‌های نوبت دوم (آزمون شمارهٔ ۴)	۱۴۸	۱۵۰
امتحان‌های نوبت دوم (آزمون شمارهٔ ۵)	۱۵۱	۱۵۳
امتحان‌های نوبت دوم (آزمون شمارهٔ ۶)	۱۵۴	۱۵۶

درس‌نامه
و
سؤالات
امتحانی

درس ۱ : تاریخ‌نگاری و منابع دورهٔ معاصر

دوستان عزیز! درس اول کتاب تاریخ به شناخت تحولات تاریخ‌نگاری و نیز آگاهی و شناخت منابع پژوهش دورهٔ معاصر پرداخته است، با ما همراه باشید تا در کنار یکدیگر با این تحولات و هم‌چنین منابع پژوهش آشنا شویم.

تحولات تاریخ‌نگاری دورهٔ معاصر

۱. تاریخ‌نگاری سنتی و میراث تاریخی **میراث تاریخی:** ثبت و ضبط وقایع توسط مورخان مسلمان که تعدادی از آنان ایرانی بودند، میراثی غنی و منبع مهمی برای **فهم** و **تفسیر** بسیاری از رخدادهای مهم تاریخی فراهم کرده است.

تاریخ‌نگاران سنتی: عده‌ای از آن‌ها به ثبت وقایع شاهان و امور آن‌ها پرداختند و بیش از آن‌که مورخ حقیقت باشند کاتب دربار بودند.

ویژگی آثار تاریخ‌نگاران سنتی:
- غالباً دارای خصوصیات ادبی
- گاهی با زبان تملق و مدح شاهان
- با سبک نگارش سخت
- کم‌تر دارای تحلیل و تفسیر

پیامد احیای میراث غنی:

احداث میراث غنی و گنجینه‌هایی که شامل گستره‌ای فراتر از تاریخ‌نگاری صرف هستند (مانند تحقیقات رجالی، کتاب‌شناسی‌ها، زندگی‌نامه‌های عالمان، بزرگان و ...)

موجب دست‌یافتن به:
- مکتوبات ارزشمندی دربارهٔ زندگی اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی گذشتگان
- منابعی جدی برای سنجش و نقد وقایع گذشته

شد.

۲. تاریخ‌نگاری معاصر در دورهٔ معاصر شکل جدیدی از تاریخ‌نگاری در ایران رواج یافت که از نظر بینش و روش با تاریخ‌نویسی سنتی متفاوت بود.

زمینه‌های پیدایش:
۱. ترجمهٔ آثار اروپایی
۲. گسترش کشفیات باستان‌شناسی در ایران

نکته: جنگ‌های ایران و روسیه در زمان فتحعلی‌شاه ← توجه زمامداران و نخبگان ایران را به دنیای غرب جلب کرد.

زمامداران و نخبگان ایران با مقایسهٔ وضعیت ایران و غرب در جست‌وجوی درک علل پیشرفت جوامع غربی و عقب‌ماندگی جامعهٔ ایران برآمدند. ← در نتیجهٔ چنین کنجکاوی‌هایی ← از زمان عباس‌میرزا (ولیعهد فتحعلی‌شاه) ترجمهٔ آثار اروپایی به تدریج آغاز شد. ← سپس ← با تأسیس مدرسهٔ دارالفنون و ایجاد دارالطباعهٔ دولتی و دارالترجمهٔ همایونی در زمان ناصرالدین‌شاه گسترش یافت.

محمدحسن‌خان اعتمادالسلطنه:
- از مورخان مشهور عصر قاجار و یکی از چهره‌های برجستهٔ فرهنگی این دوره بود که به ریاست **دارالترجمهٔ همایونی** برگزیده شد.
- در دورهٔ ریاست او آثار فراوانی به فارسی ترجمه شد.

نوشته‌های تاریخی: بخش قابل توجهی از نخستین آثار ترجمه‌شده از زبان‌های اروپایی به زبان فارسی را تشکیل می‌دادند و ترجمهٔ آن‌ها تأثیر بسزایی در آشنایی نویسندگان و مورخان ایرانی با بینش و روش مورخان اروپایی داشت.

نکته: با گسترش فعالیت علمی شرق‌شناسان ← کتیبه‌های بیستون و طاق‌بستان رمزگشایی شد و اطلاعات دقیق و جدید دربارهٔ تاریخ ایران به دست آمد.

گسترش کشفیات باستان‌شناسی در ایران:
۱. منابع نوینی را پیش روی مورخان قرار داد.
۲. زمینهٔ تحولی عمیق و اساسی را در تاریخ‌نگاری سنتی فراهم آورد.

انتقاد به تاریخ‌نویسی سنتی: در **عصر قاجار** برخی از تاریخ‌نگاران سنتی، در عین پایبندی به ساختار کلی تاریخ‌نویسی سنتی، بعضی از ویژگی‌های این نوع از تاریخ‌نگاری را نقد کرده‌اند.

منتقدین تاریخ‌نگاری سنتی:

منتقد	توضیحات
خاوری شیرازی	۱. از پیشگامان انتقاد به تملق و متکلف‌نویسی ۲. مورخ مشهور زمان فتحعلی‌شاه ۳. نویسندهٔ **تاریخ ذوالقرنین** ۴. او به حقیقت‌نویسی و مختصرنویسی علاقه نشان داد. ۵. تملق‌گویی را نکوهش کرد؛ چنان‌که در این باره نوشته است: «تاریخ‌نگار را هم لازم است که راست‌گفتاری پیشه کند ... فرشته را دیو نخواند و دیو را فرشته نداند ...» (البته خود او همه‌جا پایبند به این نظر نبوده است.)
میرزا محمدجعفر خورموجی	۱. از مورخان عصر ناصری ۲. مؤلف کتاب **حقایق‌الاخبار ناصری** ۳. از منتقدان تملق‌گویی ۴. نخستین کسی است که واقعیت قتل امیرکبیر را بازتاب داده است.

منتقد	توضیحات
محمدحسن‌خان اعتمادالسلطنه	۱. تاریخ‌نویسی درباری بود. ۲. با آگاهی از روش و بینش تاریخ‌نگاری اروپایی گام‌های بلندی در حوزهٔ تاریخ‌نویسی عصر قاجار برداشت. ۳. سعی کرد آثار خود را تا حدودی از پرده‌پوشی‌ها و مداحی‌های رایج مورخان رسمی دور سازد. ۴. او در یکی از آثارش به نام **صدرالتواریخ**، امیرکبیر را ستایش می‌کند.
میرزا فتحعلی‌خان آخوندزاده	۱. از متفکران دورهٔ قاجار ۲. مورخ نبود ۳. تاریخ‌نویسی سنتی را به شیوهٔ علمی نقد کرد. ۴. در رسالهٔ ایراد، شیوهٔ تاریخ‌نویسی رضاقلی‌خان هدایت را به دلیل استفادهٔ او از شعر در بیان رویدادها و به کار بردن الفاظ مصنوع ادبی مورد انتقاد قرار داد.

در امتحان نهایی چه خبر؟

در آزمون‌ها گاهی اوقات نام اثر داده و از دانش‌آموز اسم نویسنده خواسته می‌شه؛ بنابراین برای حالت‌های مختلف طرح سؤال آماده باشید. در امتحان‌های خرداد ۹۸ و خرداد ۹۹ این موضوع مورد سؤال قرار گرفته است.

روش تاریخ‌نگاری جدید در دورهٔ معاصر به تدریج شرایط و بستر مناسبی برای ظهور تاریخ‌نگاری جدید در ایران فراهم آمد.

ویژگی روش تاریخ‌نگاری جدید: در این شیوه، تاریخ‌نویسان و پژوهشگران با استفاده از روش تحقیق علمی، بهره‌برداری از منابع، اسناد و مدارک معتبر و گزینش و نقد آن‌ها، رویدادهای تاریخی را ارزیابی می‌کردند و یافته‌های علمی خود را به زبانی ساده می‌نوشتند.

ارتباط با سایر علوم؛ تاریخ‌نگاران جدید هم‌چنین تلاش می‌کردند از نتایج تحقیقات علومی چون باستان‌شناسی، زبان‌شناسی، جغرافیا، جامعه‌شناسی و اسطوره‌شناسی در مطالعهٔ تاریخ بهره‌مند شوند.

به ترویج و توسعهٔ روش پژوهش علمی تاریخ در ایران کمک شایانی کرد.
- گسترش مدارس جدید
- تأسیس دانشگاه
- رواج آموزش تاریخ، به عنوان یک رشتهٔ علمی در دورهٔ معاصر

تأثیر بسزایی در گسترش و ارتقای روش تاریخ‌نگاری جدید در ایران داشته است.
- ایجاد مراکز تحقیقاتی و نشریات تخصصی در حوزهٔ مطالعات تاریخی
- تألیف، ترجمه و نشر کتاب‌ها و مقاله‌های علمی فراوان

بینش تاریخ‌نگاری جدید:

تفاوت تاریخ‌نگاری جدید با تاریخ‌نگاری سنتی: اساس کار تاریخ‌نگاری سنتی، غالباً بررسی زندگی پادشاهان و شرح فتوحات آن‌ها بود ← اما در تاریخ‌نویسی جدید، به برخی جنبه‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی حیات انسانی بیشتر توجه می‌شود.

عوامل مؤثر بر بینش تاریخ‌نگاری جدید:
- ۱. انقلاب مشروطه
  - اثر: تأثیر عمیقی بر دگرگونی بینش مورخان ایرانی داشت و توجه آنان را به ابعاد گوناگون رویدادهای تاریخی و به‌ویژه نقش مردم جلب کرد.
  - نمونه: این بینش در کتاب تاریخ بیداری ایرانیان نوشتهٔ میرزامحمد ناظم‌الاسلام کرمانی پدیدار شده است. نویسندهٔ این کتاب ضمن ۱. توجه به مردم ۲. نقش طبقات اجتماعی مختلف را در انقلاب مشروطیت نشان داده است.
- ۲. نفوذ و دخالت کشورهای استعمارگر
- ۳. جنگ‌های جهانی اول و دوم و اشغال ایران
- ۴. کودتاهای ۱۲۹۹ و ۱۳۳۲ ش.
- ۵. جنبش ملی‌شدن نفت
- ۶. انقلاب اسلامی

حالا تو بگو

کدام‌یک از گزینه‌های سمت راست با موارد سمت چپ در ارتباط است؟

۱- صدرالتواریخ — الف) میرزا محمد ناظم‌الاسلام کرمانی

۲- تاریخ ذوالقرنین — ب) محمدحسن‌خان اعتمادالسلطنه

۳- تاریخ بیداری ایرانیان — پ) خاوری شیرازی

جاهای خالی را با کلمهٔ مناسب پر کنید.

۴- ترجمهٔ آثار اروپایی با تأسیس مدرسهٔ دارالفنون و ایجاد دارالطباعهٔ دولتی و دارالترجمهٔ همایونی در زمان ..... گسترش یافت.

پاسخ: ۱- ب / ۲- پ / ۳- الف / ۴- ناصرالدین‌شاه

گونه‌های منابع تاریخی در دورهٔ جدید: منابع پژوهش دورهٔ معاصر تاریخ ایران نسبت به دوران پیش از آن، کثرت و تنوع فراوانی دارند.

عمده‌ترین منابع پژوهش دورهٔ جدید:
- **۱. کتاب‌ها**: تاریخی، ادبی، خاطرات، سفرنامه‌ها، زندگی‌نامه‌ها (تراجم) و ...
- **۲. نشریات**: روزنامه‌ها و مجلات
- **۳. اسناد و منابع آرشیوی، بناها، وسایل و ابزارها**

۱. کتاب‌ها:

انواع کتاب‌ها	توضیحات
تاریخی	۱. در دورهٔ معاصر و به‌ویژه عصر قاجار، مورخان ایرانی با دو رویکرد سنتی و جدید کتاب‌های متعددی در موضوع تاریخ نوشته‌اند. ۲. علاوه بر این، در دورهٔ قاجار چند تن از اروپاییان که اغلب مدتی را در ایران به سر برده بودند، کتاب‌هایی دربارهٔ تاریخ ایران نوشتند که جزء منابع آن دوره به شمار می‌روند.
خاطرات	۱. در دورهٔ معاصر، عدهٔ زیادی از شخصیت‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی و فرهنگی و یا مردم عادی اقدام به نگارش خاطرات خویش کردند. ۲. این آثار حاوی اطلاعات ارزشمندی دربارهٔ اوضاع سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و شرح حال رجال این دوره‌اند که به ندرت در سایر منابع یافت می‌شود.
سفرنامه‌ها	۱. در عصر قاجار، سفرنامه‌نویسی گسترش فراوانی یافت و تعداد قابل ملاحظه‌ای از شخصیت‌های این عصر، دیده‌ها و شنیده‌های خویش را از سفرهای داخلی و خارجی‌شان به رشتهٔ تحریر درآوردند. ۲. **از ناصرالدین‌شاه و مظفرالدین‌شاه سفرنامه‌های متعددی به جا مانده است**. برخی از مقام‌های سیاسی، فرهنگی و اقتصادی دورهٔ قاجار نیز سفرنامه‌های جالبی نوشته‌اند. ۳. علاوه بر آن‌ها، عده‌ای از سفرا، مأموران، بازرگانان و جهانگردان خارجی هم خاطرات سفر خود به ایران را در قالب سفرنامه نوشته و منتشر کرده‌اند.
سایر کتب	زندگی‌نامه‌ها، کتاب‌های جغرافیایی و متون کلامی، فقهی، فلسفی و حقوقی مربوط به دوران معاصر نیز حاوی اخبار و اطلاعات سودمندی برای پژوهش‌های تاریخی هستند.

سفرنامه‌ها:
- **اهمیت**: سفرنامه‌ها از نظر مطالعهٔ تاریخ اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اهمیت فوق‌العاده‌ای دارند.
- **محتوا**: حاوی اطلاعات ارزشمندی دربارهٔ موضوع‌های اقتصادی مانند مالیات، گمرک، راه‌ها، مسائل اجتماعی از قبیل آداب و رسوم، پوشاک و تغذیه و مباحث فرهنگی، دینی، هنری و معماری هستند.

۲. نشریات:

پیدایش نشریات: نشریه (روزنامه) به عنوان رسانهٔ گروهی، یکی از ابداعات تأثیرگذار تمدن جدید غربی بود که در دورهٔ قاجار به ایران راه یافت. نشریات از طریق آگاهی‌بخشی عمومی، تأثیرات **فکری، فرهنگی، اجتماعی** و **سیاسی** زیادی بر جامعهٔ ایرانی گذاشتند.

تاریخچهٔ نشریات در ایران:

اولین روزنامهٔ ایران را **میرزا صالح شیرازی**، یکی از دانشجویان اعزامی به انگلستان با عنوان **کاغذ اخبار** در تهران منتشر کرد. ← چند سال بعد، امیرکبیر برای رشد آگاهی‌های سیاسی و اجتماعی مردم و توسعهٔ فکری و فرهنگی جامعه، روزنامهٔ **وقایع اتفاقیه** را منتشر کرد که بعداً به روزنامهٔ **دولت علیهٔ ایران** تغییر نام داد. ← پس از آن روزنامه‌های دولتی و غیردولتی دیگری در ایران انتشار یافت.

در امتحان نهایی چه خبر؟

بچه‌ها نکات مربوط به تاریخچهٔ اولین روزنامه‌ها خیلی مهمه!!! در خرداد ۹۹ از این مبحث سؤال طرح شد.

نکته: به دلیل ماهیت استبدادی حکومت قاجار و نبود آزادی بیان، برخی از روزنامه‌نگاران در خارج از کشور اقدام به نشر روزنامه‌هایی به زبان فارسی کردند که نسخه‌هایی از آن‌ها به صورت مخفیانه به داخل ایران می‌رسید.

تأثیر رویدادهای سیاسی بر نشریات: پس از پیروزی انقلاب مشروطه، نشریات رشد سریعی پیدا کردند.

	چگونگی رشد نشریات
دوره‌های پس از قاجار	با وجود نوسان در فعالیت‌های مطبوعاتی در مجموع نشریات توسعه و تنوع فراوانی یافتند و مجله‌های تخصصی در موضوعات تاریخی شروع به انتشار کردند.
پس از پیروزی انقلاب اسلامی	در کنار رشد بالای مراکز انتشاراتی، نشریات عمومی و تخصصی نیز از تنوع و عمق بالایی برخوردار شدند.

اهمیت نشریات: نشریات قدیمی منبع پژوهشی ارزشمندی در مطالعات تاریخ معاصر محسوب می‌شوند. بسیاری از احزاب و گروه‌های سیاسی، اجتماعی و مذهبی نشریات مخصوص به خود را منتشر کرده‌اند و پژوهشگران با مراجعه به این منابع سودمند می‌توانند دیدگاه‌ها و مواضع آنان را بررسی کنند.

۳. اسناد و منابع آرشیوی:

محدودهٔ شمول: اسناد تاریخی از مهم‌ترین منابع پژوهش تاریخی به شمار می‌آیند و شامل کلیهٔ مکاتبات حکومتی، فرمان‌ها، معاهدات سیاسی، نامه‌های شخصی و اداری، اسناد مالی و قضایی، گزارش‌های اقتصادی، فرهنگی، نظامی و حقوقی می‌شوند.

تعریف آرشیو: با توجه به اهمیت اسناد در پژوهش‌های تاریخی، در بسیاری از کشورهای جهان محلی برای نگه‌داری، حفاظت، مرمت، طبقه‌بندی و آماده‌سازی آن‌ها و استفادهٔ محققان ایجاد شده است که به آن آرشیو می‌گویند.

آرشیو ملی: آرشیو ملی هر کشور محل نگه‌داری اسناد و مدارک باارزش و معتبر مربوط به آن کشور است.

محتوا: اسناد حاوی اطلاعاتی بسیار ارزشمند و منحصربه‌فرد دربارهٔ مسائل و موضوعات سیاسی، اداری، اقتصادی (مالی، ملکی و معاملات) و فرهنگی، دیدگاه و عملکرد افراد، شخصیت‌ها، احزاب و گروه‌های سیاسی، اجتماعی و مذهبی است.

۴. بناها، اشیا و وسایل: آثار معماری شامل بناها، خیابان‌ها، کوچه‌ها و میدان‌ها، اشیا و لوازم به‌جامانده، سکه‌ها، جواهرآلات، مهرها، نشان‌ها و سایر وسایلی که از عصر قاجار و حتی پهلوی به جا مانده است، به پژوهشگران در مطالعه و شناخت آن دوره کمک می‌کند.

حالا تو بگو

گزینه‌های صحیح یا غلط را مشخص کنید.

۱- امیرکبیر روزنامهٔ دولت علیهٔ ایران را منتشر کرد که بعداً به روزنامهٔ وقایع اتفاقیه تغییر نام داد. ✓ ✗

۲- اولین روزنامهٔ ایران را میرزا صالح شیرازی با عنوان کاغذ اخبار در تهران منتشر کرد. *(نهایی خرداد ۹۹)* ✓ ✗

گزینهٔ مناسب را انتخاب کنید.

۳- از کدام پادشاهان قاجار سفرنامه‌های متعددی به جا مانده است؟

۱) فتحعلی‌شاه و ناصرالدین‌شاه
۲) فتحعلی‌شاه و مظفرالدین‌شاه
۳) ناصرالدین‌شاه و مظفرالدین‌شاه
۴) ناصرالدین‌شاه و احمدشاه

پاسخ: ۱- غلط / ۲- صحیح / ۳- گزینهٔ «۳»

پرسش‌های نمونه

۱- چه ظرفیت‌هایی در میراث غنی تاریخی ما برای فهم بهتر گذشته وجود دارد؟

صدها سال ثبت و ضبط وقایع از سوی مورخان مسلمان که تعداد قابل توجهی از آنان ایرانی هستند، میراث غنی و منبع مهمی برای فهم و تفسیر بسیاری از رخدادهای مهم تاریخی برای ما فراهم آورده است.

۲- زمینه‌های پیدایش تاریخ‌نگاری نوین ایران چگونه فراهم شد؟

۱) جنگ‌های ایران و روس و شکل‌گیری دارالترجمه‌ها ۲) کشفیات باستان‌شناسی ۳) نظرات منتقدان تاریخ‌نگاری سنتی ۴) انقلاب مشروطه

۳- ویژگی‌های تاریخ‌نگاری نوین را بیان کنید و تفاوت آن با روش تاریخ‌نگاری سنتی را توضیح دهید.

در شیوهٔ تاریخ‌نگاری نوین، تاریخ‌نویسان و پژوهشگران با استفاده از روش تحقیق علمی بهره‌برداری از منابع، اسناد و مدارک معتبر و گزینش و نقد آن‌ها رویدادهای تاریخی را ارزیابی می‌کردند و یافته‌های علمی خود را به زبانی ساده می‌نوشتند؛ اما اساس کار تاریخ‌نگاران سنتی، غالباً بررسی زندگی پادشاهان و شرح فتوحات آن‌ها بود. تاریخ‌نگاران سنتی، آثار خود را غالباً با خصوصیات ادبی تألیف می‌کردند و در این میان گاه به زبان تملق و مدح شاهان سخن گفته و بیش از آن‌که مورخ حقیقت باشند، کاتب دربار بودند. سبک نگارش در بسیاری موارد سخت است و تحلیل و تفسیر کم‌تر در این آثار به چشم می‌خورد.

۴- بینش تاریخ‌نگاری نوین ایران بر چه محورهایی استوار است؟

در تاریخ‌نویسی نوین جنبه‌های گوناگون حیات انسانی اعم از سیاسی، نظامی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بررسی می‌شود. انقلاب مشروطیت تأثیر عمیقی بر دگرگونی بینش مورخان ایرانی داشت و توجه آنان را به ابعاد گوناگون رویدادهای تاریخی به‌ویژه نقش مردم جلب کرد.

۵- نقش اسناد آرشیوی را در مطالعات تاریخ معاصر ایران ارزیابی کنید.

اسناد، حاوی اطلاعاتی بسیار ارزشمند و منحصربه‌فرد دربارهٔ مسائل و موضوع‌های سیاسی، اداری، اقتصادی و فرهنگی، دیدگاه و عملکرد افراد، شخصیت‌ها، احزاب و گروه‌های سیاسی، اجتماعی و مذهبی است.

خلاصه نکات درس اول

تحولات تاریخ‌نگاری دورهٔ معاصر

- **تاریخ‌نگاری سنتی و میراث تاریخی:** ثبت و ضبط وقایع توسط مورخان مسلمان میراثی غنی و منبع مهمی است. عده‌ای از تاریخ‌نگاران سنتی نیز به ثبت وقایع شاهان و امور آن‌ها پرداختند.
- **تاریخ‌نگاری معاصر:** زمینه‌های پیدایش آن به جنگ‌های ایران و روسیه تا توجه زمامداران و نخبگان ایرانی به دنیای غرب و آغاز ترجمهٔ آثار اروپایی بازمی‌گردد.
- **انتقاد به تاریخ‌نویسی سنتی:** برخی از تاریخ‌نگاران سنتی همچون خاوری شیرازی، میرزا محمدجعفر خورموجی، محمدحسن‌خان اعتمادالسلطنه و میرزا فتحعلی‌خان آخوندزاده بعضی از ویژگی‌های تاریخ‌نگاری سنتی را نقد کردند.
- **روش تاریخ‌نگاری معاصر:** در این روش تاریخ‌نویسان و پژوهشگران با استفاده از روش تحقیق علمی، بهره‌برداری از منابع، اسناد و مدارک معتبر و گزینش و نقد آن‌ها، رویدادهای تاریخی را ارزیابی می‌کردند و یافته‌های علمی خود را به زبانی ساده می‌نوشتند.
- **بینش تاریخ‌نگاری معاصر:** در تاریخ‌نویسی معاصر، به برخی جنبه‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی حیات انسانی بیشتر توجه می‌شود.

گونه‌های منابع تاریخی در دورهٔ معاصر
- الف) کتاب‌ها
  - ۱. تاریخی
  - ۲. خاطرات
  - ۳. سفرنامه
- ب) نشریات
- پ) اسناد و منابع آرشیوی
- ت) بناها، اشیا و وسایل

سؤال‌های امتحانی (پاسخ در صفحه ۱۱۹)

سؤالات با علامت ، سخت‌ترین سؤال‌های هر بخشن. اگر به کم‌تر از ۲۰ راضی نمی‌شی، بعد از تسلط روی سؤال‌های دیگه، برو سراغ اون‌ها.

به خاطر بیاورید

الف) جمله‌های صحیح یا غلط را مشخص کنید.

۱- تاریخ‌نگاران سنتی، بیشتر از این‌که مورخ حقیقت باشند، کاتب دربار بودند. ✓ ✗

۲- محمدحسن‌خان اعتمادالسلطنه، مورخ مشهور عصر ناصری به ریاست دارالترجمهٔ همایونی برگزیده شد. ✓ ✗

۳- آخوندزاده در صدرالتواریخ، شیوهٔ تاریخ‌نویسی رضا قلی‌خان هدایت را به دلیل به کار بردن الفاظ مصنوع ادبی مورد انتقاد قرار داد. ✓ ✗

۴- اولین روزنامهٔ ایران را میرزا صالح شیرازی با عنوان کاغذ اخبار در تهران منتشر کرد. (نهایی خرداد ۹۹) ✓ ✗

۵- اساس کار تاریخ‌نگاری سنتی، غالباً بررسی زندگی پادشاهان و شرح فتوحات آنان بوده است. (نهایی خرداد ۱۴۰۱) ✓ ✗

۶- نشریات قدیمی، منبع پژوهش ارزشمندی در مطالعات تاریخ معاصر محسوب می‌شود. (نهایی خرداد ۱۴۰۲) ✓ ✗

ب) کدام‌یک از شماره‌های سمت راست با موارد سمت چپ در ارتباط است؟ (در ستون سمت چپ یک مورد اضافی است.)

۷- تاریخ‌نویسی سنتی را به شیوهٔ علمی نقد کرد.

۸- در زمان چه کسی ترجمهٔ آثار اروپایی در ایران به تدریج آغاز شد.

۹- این مورخ گام‌های بلندی در حوزهٔ تاریخ‌نویسی عصر قاجار برداشت.

الف) خاوری شیرازی

ب) محمدحسن‌خان اعتمادالسلطنه

پ) عباس‌میرزا

ت) میرزا فتحعلی‌خان آخوندزاده

پ) جاهای خالی را با کلمات زیر تکمیل کنید. (دو مورد اضافی است.)

صدرالتواریخ ـ حقایق‌الاخبار ناصری ـ تاریخ ذوالقرنین ـ تاریخ بیداری ایرانیان

۱۰- خاوری شیرازی مورخ مشهور زمان فتحعلی‌شاه، نویسندهٔ کتاب ..... است. (نهایی شهریور ۱۴۰۱)

۱۱- کتاب ..... نوشتهٔ میرزا محمد ناظم‌الاسلام کرمانی است. (نهایی خرداد ۹۹)

ت) گزینه‌های مناسب را انتخاب کنید.

۱۲- کدام گزینه از ویژگی‌های تاریخ‌نگاری سنتی نیست؟

۱) تملق و مدح شاهان
۲) تحلیل و تفسیر کم‌تر
۳) خصوصیات ادبی دشوار
۴) توجه به حیات اجتماعی و فرهنگی انسان

۱۳- چه عاملی زمینهٔ تحولی عمیق و اساسی را در تاریخ‌نگاری ایران فراهم آورد؟

۱) گسترش کشفیات باستان‌شناسی
۲) آشنایی نویسندگان با بینش مورخان اسلامی
۳) کتاب تاریخ بیداری ایرانیان
۴) جنگ جهانی اول و دوم

۱۴- از چه کسانی سفرنامه‌های متعددی به جا مانده است؟

۱) دختر ناصرالدین‌شاه
۲) ناصرالدین‌شاه و مظفرالدین‌شاه
۳) اعتمادالسلطنه
۴) امین‌الدوله

ث) به سؤالات زیر پاسخ کوتاه بدهید.

۱۵- چه رویدادی توجه زمامداران و نخبگان ایران را به دنیای غرب جلب کرد؟

۱۶- واقعیت قتل امیرکبیر، نخستین بار در کدام کتاب عصر قاجار بازتاب داده شده است؟ (نهایی خرداد ۱۴۰۱)

۱۷- یکی از ابداعات تأثیرگذار تمدن جدید غربی که در دورهٔ قاجار به ایران راه یافت، کدام است؟

۱۸- امیرکبیر برای توسعهٔ فکری و فرهنگی جامعه، کدام روزنامه را منتشر کرد و بعداً به چه روزنامه‌ای تغییر نام داد؟

۱۹- محل نگه‌داری اسناد و مدارک باارزش و معتبر هر کشور، چه نام دارد؟ (نهایی خرداد ۹۹)

۲۰- اولین بار در کدام کتاب عصر قاجار نقش طبقات اجتماعی مختلف در انقلاب مشروطیت نشان داده شد؟ (نهایی خرداد ۱۴۰۱)

تعریف اصطلاحات یا مفاهیم تاریخی

۲۱- اسناد تاریخی:

۲۲- تاریخ‌نگاری سنتی:

مقایسهٔ پدیده‌های تاریخی

۲۳- تاریخ‌نگاری سنتی را با تاریخ‌نگاری معاصر (جدید) از نظر بینش مقایسه کنید. *(نهایی شهریور ۱۴۰۲)*

۲۴- نشریات را در دوران مشروطه، پهلوی و انقلاب اسلامی با یکدیگر مقایسه کنید.

اظهارنظر و قضاوت

۲۵- به نظر شما، چرا در دوران قاجار، توجه زمامداران و نخبگان ایران به دنیای غرب جلب شد؟

۲۶- به نظر شما، چرا برخی از روزنامه‌نگاران در دورهٔ قاجار اقدام به انتشار روزنامه‌های خود در خارج از کشور کردند؟ *(نهایی دی ۹۹)*

توصیف، فهرست و طبقه‌بندی اجزا یا ویژگی‌های پدیده‌های تاریخی

۲۷- چه عواملی به ترویج و توسعهٔ روش پژوهش علمی تاریخ در ایران کمک شایانی کرد؟

۲۸- کدام رویدادها در بینش مورخان ایرانی در تاریخ‌نگاری معاصر تأثیر عمیقی داشت؟ (ذکر دو مورد کافی است) *(نهایی دی ۱۴۰۲)*

۲۹- سفرنامه‌ها از چه نظر اهمیت فوق‌العاده‌ای دارند؟

کاربست شواهد و مدارک تاریخی

متن زیر را بخوانید و به سؤالات پاسخ دهید.

متن ۱- «در عهد امیر چنان نظمی به کار بود که گرگان را از گوسفندان هراس بود و جمیع رعایا به بودن امیر راضی بودند، ولی اعیان مملکت چون مجال تعدّی و خودسری نداشتند، به عزل او کوشش نمودند و به مقصد رسیدند و آخر همه پشیمان شده قدر و رتبهٔ امیر را شناختند، که بقا و دوام او باعث نظام ملک و ملت بود».

متن ۲- «پس از یک اربعین برحسب صوابدید امنا و امرا، فنایش بر بقا مرجح گردید. حاجی علیخان فراشباشی به کاشان شتافت. روز هجدهم ربیع‌الاول در گرمابه بدون ظهور عجز و لابه، ایادی‌ای که مدتی متمادی از یمین و یسار اعادی و اشرار را مقهور و خوار می‌داشت، فَصّادِ دژخیم‌نهاد ... به دیار عدمش روان ساخت».

۳۰- مطابق متن یک، چه کسانی از امیرکبیر راضی و خشنود بودند و چه کسانی دشمن او محسوب می‌شدند؟ چرا؟

۳۱- از متن دوم، کدام ویژگی‌های امیرکبیر را می‌توان استخراج کرد و دربارهٔ چگونگی مرگ وی چه حقیقتی را می‌توان دریافت؟ بحث و استدلال کنید.

متن‌ها را بخوانید و به سؤال زیر پاسخ دهید.

۳۲- متن‌های زیر از سفرنامهٔ اوژن اوبن، سفیر فرانسه، و بنجامین، نخستین سفیر آمریکا در ایران عصر قاجار را بخوانید و بگویید: محتوای هر متن در چه حوزه‌ای از مطالعات تاریخی کاربرد دارد و از چه جهاتی حائز اهمیت است؟

متن ۱- «در شیوهٔ نفوذی انگلیسی‌ها، تلگراف همان نقش را دارد که راه‌ها در شیوهٔ نفوذی روس‌ها دارند. اگر عملکرد سیم‌ها و دستگاه‌های مخابراتی ضعیف باشد، معنایش این است که باید حوزهٔ عملیات انگلیسی را گسترش بیشتری داد. در برابر ایلغار روسی، که گام‌به‌گام و حساب‌شده و یک‌دست در شمال ایران و اخیراً در حوالی جنوب هم آثار نفوذ و رسوخ تدریجی‌شان مشهود است. انگلیسی‌ها هم در هر شهری با تشکیلات کم‌وبیش مشابه هم، مانند استقرار بانک شاهنشاهی، ایجاد تلگراف، تأسیس نمایندگی‌های تجارت‌خانه‌های بزرگ که حمل‌ونقل ایران را در اختیار خود دارند، اعزام هیئت‌های مذهبی پروتستان و ... در همه‌جا حاضر و ناظرند».

متن ۲- «یکی از هنرهای شکوفای ایران که به‌هیچ‌وجه از رکود در آن اثری نیست هنر معماری است. ایران در دوران گذشته در رشتهٔ معماری شهرت زیادی در دنیا داشته و آثار مهم و فناناپذیری خلق کرده است و اکنون هم در این رشته قدرت و نبوغ خود را حفظ کرده است. یکی از خصوصیات مهم و جالب توجه هنر معماری ایران، چه در گذشته و چه در زمان حال، تطابق کامل با شرایط موجود است. در جنوب ایران که سنگ‌های زینتی و خوب از جمله مرمر زیاد است، از آن‌ها در ساختمان‌ها استفاده می‌کنند. در شهرستان‌های ساحلی دریای خزر که چوب فراوان است، از چوب به عنوان مادهٔ اولیه در ساختمان‌ها استفاده می‌شود ... معماران ایران شرایط آب‌وهوا را در فرم و شکل پنجره‌های ساختمان رعایت می‌کنند؛ مثلاً در تهران و مناطق دیگر گرمسیری پنجره‌ها را طوری می‌سازند که وقتی آن‌ها را باز کنند یک طرف اتاق به هوای آزاد و حیاط راه پیدا کند، و بدین‌ترتیب هوا به آسانی جریان یابد و خنک شود».

تشریحی (علل، دلایل، آثار، نتایج و پیامدهای تاریخی)

۳۳- پیامد ثبت و ضبط وقایع از سوی مورخان مسلمان چه بود؟

۳۴- کنجکاوی‌های زمامداران و نخبگان ایران از چه زمانی آغاز شد و در چه زمانی گسترش یافت؟

۳۵- چرا میرزا فتحعلی‌خان آخوندزاده در رسالهٔ ایراد، به شیوهٔ تاریخ‌نویسی رضا قلی‌خان هدایت انتقاد دارد؟

۳۶- چرا در بسیاری از کشورهای جهان، محلی برای نگه‌داری، حفاظت، مرمت، طبقه‌بندی و آماده‌سازی اسناد ایجاد شده است؟

۳۷- چرا برخی از روزنامه‌نگاران ایرانی در دورهٔ قاجار اقدام به نشر روزنامه‌هایی در خارج از کشور به زبان فارسی می‌کردند؟ *(نهایی شهریور ۱۴۰۱)*

پاسخ نامهٔ تشریحی

درس اول: تاریخ‌نگاری و منابع دورهٔ معاصر

۱- صحیح ۲- صحیح

۳- غلط (میرزا فتحعلی‌خان آخوندزاده، در رسالهٔ ایراد، شیوهٔ تاریخ‌نویسی رضاقلی‌خان هدایت را به دلیل به کار بردن الفاظ مصنوع ادبی مورد انتقاد قرار داد.)

۴- صحیح ۵- صحیح

۶- صحیح

۷- ت میرزا فتحعلی‌خان آخوندزاده

۸- پ عباس‌میرزا

۹- ب محمدحسن‌خان اعتمادالسلطنه

۱۰- تاریخ ذوالقرنین ۱۱- تاریخ بیداری ایرانیان

۱۲- ۴ مربوط به ویژگی‌های تاریخ‌نگاری جدید است و نه تاریخ‌نگاری سنتی.

۱۳- ۱ گسترش کشفیات باستان‌شناسی در ایران، منابع نوینی را پیش روی مورخان قرار داد و زمینهٔ تحولی عمیق و اساسی را در تاریخ‌نگاری فراهم آورد.

۱۴- ۲ در عصر قاجار، از شخصیت‌های این عصر، می‌توان به ناصرالدین‌شاه و مظفرالدین‌شاه اشاره کرد که سفرنامه‌های متعددی از آن‌ها به جا مانده است.

۱۵- جنگ‌های ایران و روسیه، در دوران پادشاهی فتحعلی‌شاه

۱۶- حقایق‌الاخبار ناصری ۱۷- نشریه

۱۸- وقایع اتفاقیه ـ دولت علیّهٔ ایران

۱۹- آرشیو ملی ۲۰- تاریخ بیداری ایرانیان

۲۱- اسناد تاریخی، یکی از مهم‌ترین منابع پژوهش تاریخی به شمار می‌آیند و شامل کلیهٔ مکاتبات حکومتی، فرمان‌ها، معاهدات سیاسی، نامه‌های شخصی و اداری و ... می‌شوند.

۲۲- تاریخ‌نگاری سنتی، بیشتر به ثبت وقایع شاهان و امور آن‌ها همت داشت. آن‌ها آثار خود را غالباً با خصوصیات ادبی تألیف می‌کردند، گاه با زبان تملق و مدح شاهان سخن گفته و بیش از آن‌که مورخ حقیقت باشند، کاتب دربار بودند، سبک نگارش در بسیاری موارد سخت است و تحلیل و تفسیر کم‌تر در این آثار به چشم می‌خورد.

۲۳- تاریخ‌نگاری سنتی، غالباً بررسی زندگی پادشاهان و شرح فتوحات آنان بود، اما در تاریخ‌نگاری جدید، به برخی جنبه‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی حیات انسانی بیشتر توجه می‌شود.

۲۴- مشروطه: رشد سریع، پهلوی: کاهش تعداد مطبوعات و شمار نشریات نسبت به عصر احمدشاه قاجار، انقلاب اسلامی: تنوع و عمق نشریات تخصصی و عمومی و رشد مراکز انتشاراتی

۲۵- زمامداران و نخبگان ایران با مقایسهٔ وضعیت ایران در دورهٔ قاجار و پهلوی و وضعیت غرب، در **جست‌وجوی درک علل پیشرفت جوامع غربی و عقب‌ماندگی جامعهٔ ایران** برآمدند.

۲۶- به دلیل ماهیت **استبدادی** حکومت قاجار و نبود **آزادی بیان**.

۲۷- گسترش مدارس جدید، تأسیس دانشگاه، رواج آموزش تاریخ به عنوان یک رشتهٔ علمی

۲۸- انقلاب مشروطه، نفوذ و دخالت کشورهای استعمارگر، جنگ‌های جهانی اول و دوم و اشغال ایران، جنبش ملی‌شدن نفت و انقلاب اسلامی

۲۹- از نظر مطالعهٔ تاریخ اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی

۳۰- رعایا راضی بودند و اعیان و ثروتمندان که جلوی تعدی و سرکشی آن‌ها گرفته شده بود، ناراضی بودند.

۳۱- ویژگی‌های امیرکبیر؛ شجاع، نترس، مورد حسادت دشمنان و اشراف و ثروتمندان ـ با مرگ امیرکبیر دست تعدی‌گران و استعمارگران و سرکشان دوباره برای چپاول و غارت کشور باز شد.

۳۲- متن اول؛ تاریخ سیاسی، اقتصادی، روابط خارجی (شیوه‌ها و حوزه‌های نفوذ استعمارگران روسی و انگلیسی در ایران)

متن دوم؛ جغرافیا، هنر و معماری ایران (استقلال ایرانیان در معماری و خانه‌سازی)

۳۳- میراثی غنی و منبع مهمی برای فهم و تفسیر بسیاری از رخدادهای مهم تاریخی برای دوران معاصر فراهم آورده است.

۳۴- در نتیجهٔ کنجکاوی نخبگان در علل پیشرفت غرب و عقب‌ماندگی ایران، که از زمان عباس‌میرزا ترجمهٔ آثار اروپایی آغاز شد و سپس با تأسیس مدارس دارالفنون و ایجاد دارالطباعهٔ دولتی در زمان ناصرالدین‌شاه گسترش یافت.

۳۵- به دلیل استفاده از شعر در بیان رویدادها و به کار بردن الفاظ مصنوع ادبی.

۳۶- به دلیل اهمیت اسناد در پژوهش‌های تاریخی

۳۷- به دلیل ماهیت استبدادی حکومت قاجار و نبود آزادی بیان